

Сцежкамі жыцця

МУЗА КУПАЛЫ З БУДСЛАВА

Карэспандэнты «Звязды» сустрэліся са сваячкай Паўліны Мядзёлкі

На вуліцы Зялёнай, 10 у аграгарадку Будслаў, што на Мядзельшчыне, прытуліўся пафарбаваны ў зялёны колер дом. Тут 12 верасня 1893 года ў сям’і Вінцэнта і Францішкі Мядзёлкаў нарадзілася дачка, якой далі прыгожае імя Паўліна. Ніхто не ведаў тады, што яна стане таленавітым педагогам, пісьменніцай, актрысай, будзе плённа працаваць на ніве нацыянальнага адраджэння. Цяпер тут жыве Соф’я Грышкевіч — жонка стрыечнага брата Паўліны Мядзёлкі — Часлава. Соф’і Міхайлаўне ўжо восемдзесят пяць гадоў. Не той узрост, каб прымаць гасцей. Але жанчына пагадзілася на сустрэчу з журналістамі «Звязды». Разам з настаўніцай беларускай мовы Будслаўскай сярэдняй школы Янінай Дзямідовіч, якая шмат гадоў вывучае жыццё і творчасць знакамітай зямлячкі, кіруемся па адрасе.

Піянiна, якое помнiць рукi Паўлiны

— Паглядзіце на стары разгалісты дуб, што расце на мяжы агарода, — звяртаецца Яніна Вацлаваўна да нас. — Яго пасадзіла Паўліна Мядзёлка.

На вуліцу выходзіць і сама гаспадыня:

— Паўлінка прынесла гэты саджанец з урочышча Падбабы, што за восем кіламетраў ад Будслава. Яна ж вельмі хацела пасадзіць менавіта дуб. Пакуль дрэўца прыжылося, то дзеці два разы ламалі вяршок. Але, нягледзячы на гэта, бачыце, які волат вырас. Хацелі яго спілаваць, але я не дазволіла, хаця апалае лісце па восені дастаўляе шмат клопатаў. Захавала я палісаднік — Паўліна вельмі любіла кветкі, высаджвао тут і ружы, і ліліі. Некалі мая сваячка ў гэтым прыгожым кутку бавіла час са сваімі гасцямі. Толькі ягадныя кусты мае дзеці выкарчавалі, бо перасталі пладаносіць.

Соф’я Міхайлаўна гасцінна запрашае нас у дом.

— Паўліна прыехала сюды ў 1947 годзе, каб даглядаць нямоглую маці. Мы з мужам жылі ў сваёй хаце. Пераехалі сюды ў 1957-м па просьбе Паўліны: ёй цяжка было спраўляцца адной з хатнімі справамі. Яна была высокая, але худзенякая, тоненькая, ды і здароўе было не надта якое. Яшчэ ў Маскве падчас вайны, калі працавала настаўніцай у школе, памарозіла рукі, якія балелі, нельга ёй было цяжкага паднімаць. А тут хворую маці трэба было не адзін раз за дзень пераварочыць у ложку. Яны жылі ў адной палове хаты, у другой сталі козы. Мой Чось абдуваваў другую частку, і мы тут паспаліліся. Вось у гэтым пакоі, дзе сядзім, жыла Паўліна, за сцяной — Францішка, як мы яе на-

спіцца і не прывядзе сябе ў парадак. А калі Паўліна лавіла яго «падшаф», то ён становіўся на калені і прасіў прабачэння: «Даруй, мамачка Паўлінка», — смяецца мая суразмоўніца.

— З Паўлінай Вінцэнтаўнай сябрвала Галіна Бальчэўская — актрыса Купалаўскага тэатра. Яна з суседняй вёскі Палессе, што праз масток ад Будслава, — уступае ў размову Яніна Дзямідовіч. — Кажуць, што ёй сімпатызаваў Уладзімір Караткевіч. На кніжцы, якую ёй падараваў, пакінуў надпіс: «Галінцы-вярбінцы з беларускага Палесса». Магчыма, у іх штосьці б і атрымалася, бо яна была адзінокай, але ходзяць чуткі, што на той час у Караткевіча ўжо была жанчына. Так што паміж імі так і засталася сяброўства. Апошні раз Галіна Бальчэўская паказала ў Будславе свой монаспек-

такль, прысвечаны трагічнаму лёсу жанчыны з Чарнобыльскай зоны, усе плакалі. У хуткім часе яе не стала. Але ў Купалаўскім тэатры працую і працягвае традыцыі Бальчэўскай і Мядзёлкі мой вучань Міша Світа.

Загадавае каханне: ці было яно?

Што датычыцца Паўліны Мядзёлкі, то яна з маленства імкнулася да ведаў, рана навучылася чытаць. Пасля заканчэння царкоўна-прыходскай школы ў Глыбокім, куды ў 1896 годзе пераехалі бацькі, яна хацела працягваць вучобу. Маці і бацька былі супраць. Але яны разумелі, што дачка зусім не здольная да высокай працы,

Ды яна сказала, што кахае іншага. Але ж на той час яна была маладзёнкай — усяго шаснаццаць гадоў. Думаю, пасля шкадавала, што адмовіла паэту.

— Ці згадвала Паўліна Вінцэнтаўна Янку Купалу? — цікавіўся ў Соф’і Міхайлаўны.

— Яна часта ўспамінала даўнейшае, але гаварыла, што Купала ёй не падабаўся і казал яму пра гэта адкрыта. Яны былі проста сябрамі. У Паўлінкі не было асабістага жыцця. Выйшла замуж за Тамаша Грыба, але пражылі ўсяго два гады. Нікога ў іх не выйшла — разбегліся. Гэта і зразумела: то яна ў польскай турме, то ён.

Купала, дарэчы, ажаніўся з Уладзіславай ў 1917 годзе, а Паўліна выйшла замуж за заснавальніка беларускай партыі эсэраў Грыба крыху пазней. Па версіі даследчыкаў, іх шляхі разышліся таму, што ён з’ехаў працаваць у Прагу, а яна ў Берлін.

— Купала сапраўды вельмі кахаў Паўліну. Хутчэй за ўсё, ён і спісаў вобраз Паўлінкі ў аднайменнай п’есе з Мядзёлкі, дзе яна і выканала галоўную ролю. Геранія атрымалася такой жа гарэзлівай і адначасова шляхетнай, — лічыць Яніна Вацлаваўна. — Пра каханне паэта да дзяўчыны сведчаць і іншыя прысвечаныя ёй творы: вершы «Ён і яна», «Гэтакім шырым каханнем яе атুলіў...», «А яна была проста дзяўчынай...», «Снілася дзяўчыне», «Быў гэта сон...», пазмы «Бандароўна», «Яна і я».

«САЦЫЯЛЬНЫ І СТАТУС ПЕДАГОГА...»

Рэальныя даходы зніжаюцца

— Толькі ў гэтым навучальным годзе я наведаў больш як 30 працоўных калектываў у нашай галіне. Пытанні, якія часцей за ўсё ўзнікаюць члены прафсаюза, — гэта заробатная плата і матэрыяльнае стымуляванне, прафесійнае пенсійнае страхаванне, атэстацыя падкадраў, арганізацыя і нарміраванне працы.

Сацыяльны статус педагога — сёння праблема нумар адзін.Трэба разумець: тое, што будзе далей адбывацца з фінансаваннем адукацыі, наўпрост адбывацца на канкурэнтназдольнасці педагагічнай прафесіі, матывацыі работнікаў, аддачы ў рабоце, а значыць, і на выніках. На жаль, дамагацца росту рэальнай заробатнай платы становіцца складаней. Мы разумеем, што наша галіна вялізная і пытаньняў шмат. Разам з Міністэрствам адукацыі пастаянна працуем над удасканаленнем сістэмы аплаты працы на работнікаў. І пэўныя зрухі ў гэтым кірунку ёсць. З 1 снежня 2017 года ў прафесарска-выкладчыцкага складу тарыфныя стаўкі павысіліся на 30 %. Нараўне, у дашкольных установах вырашылася пытанне з арганізацыйнай замены выхавальнікамі работнікаў, якія часова адсутнічваюць. Іх праца можа адрознівацца як звышурочная.

З 1 верасня 2018 года ў педагагічных работнікаў, уключаючы асоб з ліку прафесарска-выкладчыцкага складу, і памочнікаў выхавальнікаў тарыфныя стаўкі (аклады) павысіліся на 20 %. А з 1 студзеня бягучага года педагагічным работнікам, уключаючы асоб з ліку прафесарска-выкладчыцкага складу, былі ўстаноўлены надбавкі ў працэнтах ад тарыфнай стаўкі першага разраду, якія ўлічваюцца галіновай асаблівасці працы. Яны ўстанаўліваюцца дыферэнцавана за выкананне асобных відаў работ: арганізацыю харчавання навучэнцаў, аздараўлення, падвозу школьнікаў, работу з таленавітымі і адаранымі навучэнцамі, удзел у інавацыйных праектах і гэтак далей.

Усе гэтыя меры палепшылі сацыяльна-эканамічнае становішча работнікаў. Разам з тым сярэднямесячная заробатная плата ў адукацыі за 2018 год склала 654,5 рубля — гэта адзін з самых нізкіх паказчыкаў сярод іншых галін. Судносіны сярэдняй заробатнай платы работнікаў адукацыі і да сярэдняй заробатнай платы ў краіне склалі за мінулы год 68,3 %, а ў цэлым па ўсіх бюджэтных галінах гэты паказчык быў 77 %. Таксама працягваецца зніжэнне тэмпаў росту тарыфнай стаўкі першага разраду ў

адносінах да бюджэту пражытковага мінімуму.

Чарговы раз пытанні аплаты працы работнікаў сістэмы адукацыі абмяркоўваліся падчас паўдзённага вынікаў выканання галіновага пагаднення на сумесным пасяджэнні прэзідыума ЦК галіновага прафсаюза і калегіі Міністэрства адукацыі ў лютым бягучага года. У рамках рэалізацыі Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 27 «Аб аплаце працы работнікаў бюджэтных арганізацый» у Міністэрстве адукацыі была створана рабочая група, якая распрацоўвае прапановы па вызначэнні аплаты працы педагагічных работнікаў, устанавленні ім стымуляцыйных і кампенсацыйных выплат. У гэту групу ўвайшлі і прадстаўнікі галіновага прафсаюза. Мы выказваем сваю пазіцыю, таму што наша задача — не дапусціць пры змяненні сістэмы аплаты працы змяншэння памераў заробкаў у адукацыі.

Даплата да мінімуму

— Але ёсць у галіне работнікі, у якіх налічваная заробатная плата ніжэйшая за памер мінімальнай заробатнай платы, і ім даводзіцца ажыццяўляць даплаты да ўзроўню мінімальнай...

— Галіновы прафсаюз на працягу шэрагу гадоў турбуе гэта пытанне, мы падымалі яго на ўсіх узроўнях. Яно датычыцца як прадстаўнікоў рабочых прафесій, так і кваліфікаваных спецыялістаў. Цяпер даплаты да мінімальнай заробатнай платы ажыццяўляюцца прыбыльчыкам памяшканняў, дворнікам, вартаўнікам, кухарам, клападушчыкам, кастэлянкам, памочнікам выхавальнікаў, рабочым па комплексным абслугоўванні будынкаў і збудаванняў, сакратарам і прадстаўнікам іншых прафесій. У шэрагу выпадкаў даплаты робяцца і кваліфікаваным спецыялістам — бібліятэкарам, інжынерам, лабарантам, бухгалтарам, эканамістам і іншым (асабліва тым, хто пры невялікім стажы працы не мае кваліфікацыйнай катэгорыі). Памеры даплат могуць складаць да 140 рублёў.

Пры існуючай сістэме аплаты працы работнікі з розным працоўным стажам па адной і той жа прафесіі (пасадзе) атрымліваюць аднолькавую заробатную плату ў памеры мінімальнай заробатнай платы.

Крыніца

дадатковых гарантый

— А наколькі эфектыўнай з’яўляецца дзеючая сістэма калектыўна-дагаворных

адносінаў? Якія магчымасці закладзены ў кантракты, што заключаюцца з работнікамі ў галіне?

— Ёсць некалькі акалічнасцяў, якія не могуць нас не радаваць. Па-першае, гэта ўстойлівы рост так званых доўгатэрміновых кантрактаў. У 2018 годзе кантрактнай формай найму былі ахоплены 85 % ад агульнай колькасці работнікаў галіны. 38,6 % кантрактаў заключаліся на пяць гадоў, а на адзін год — 24,9 %.

Другая станоўчая тэндэнцыя — умацаванне ў кантракты сацыяльных гарантый і ўключэнне ў іх дадатковых мер матэрыяльнага стымулявання. Больш як 96 % кантрактаў змяшчаюць дадатковыя аплаты заахвочальны водпуск і больш як 98 % — павышэнне тарыфнай стаўкі (акладу). У Мінску ў 100 % заключаных з работнікамі кантрактаў уключаны абедзве гэтыя меры стымулявання працы.

У калектывных дагаворах устаноў адукацыі прадугледжваецца забеспячэнне гарантый работнікам з ліку жанчын, якія выхоўваюць дзяцей, у тым ліку адзіночкі маці; бацькам, якія выхоўваюць дзяцей без маці; шматдзетным сем’ям; дадатковыя меры па забеспячэнні аптымальных умоў працы асобных катэгорый работнікаў (настаўнікі, выкладчыкі) з ліку жанчын, якія маюць дзяцей дашкольнага і школьнага ўзросту.Таксама ўстанаўліваюцца дадатковыя сацыяльныя гарантый работнікам за кошт сродкаў, атрыманых ад дзейнасці, што прыносіць даходы. Гэта сведчыць пра гатоўнасць кіраўніцтва устаноў адукацыі выдаткоўваць заробленыя калектывам сродкі на сваіх работнікаў, тым самым павялічваючы кошт іх працы.

Сістэма калектывна-дагаворных адносін замацоўвае і развівае комплекс сацыяльных гарантый, дазваляе дамагацца эфектыўнага прававога рэгулявання ў сферы працы, пазбягаць узнікнення калектывных працоўных спрэчак праз выкарыстанне дагаворных формаў і метадаў.

У сваю чаргу ў Галіновае пагадненне паміж прафсаюзам і Міністэрствам адукацыі ўключаны нормы, якія абараняюць працоўныя правы работнікаў, пераведзеных на кантрактную форму найму. Так, прадугледжаны гарантыі цяжарным жанчынам, жанчынам, якія маюць непаўналетніх дзяцей, работнікам перадпенсійнага ўзросту, маладым спецыялістам, работнікам, якія маюць высокую кваліфікацыю, прадукцыйнасць працы і працяглы стаж. Заключэнне, падаўжэнне кантрактаў ажыццяўляецца пры ўдзеле прадстаўніка прафсаюза. Замацаваны абавязак наймальніка — у пісьмовым выглядзе паведамляць работніку аб прычынах (матывах) незаконнага (непрадаўжэннага і ім кантракта). Вызначаны прычыны датэрмінавага скасавання кантракта з работнікам па пагадненні бакоў.

Перамаглі ў судзе

— А ці часта наймальнікі парушаюць працоўнае заканадаўства? Прыкладзіце прыклады, калі б пасля ўмяшання прафсаюза спрэчка вырашылася на карысць работніка...

— За 2016—2018 гады прававой інспекцыі працы галіновага прафсаюза былі праведзены праверкі ў 12 709 арганізацый адукацыі. Па выніках грамадскага кантролю за выкананнем працоўнага заканадаўства наймальнікам выдадзена 496 прадстаўленняў, 6158 рэкамендацый, 6055 даведак. Выяўлена 24 651 парушэнне заканадаўства аб працы, ліквідавана наймальнікамі 24 363 парушэнні. Да дысцыплінарнай адказнасці прыцягнута 55 службовых асоб. Па патрабаванні галіновага прафсаюза выплачаны грашовыя сумы работнікам на 1 119 443 рублі. Адноўлена на працы 10 чалавек, у тым ліку праз судовыя інстанцыі 7. Папярэджана звальненне 366 работнікаў. Складзены 74 іскавыя заявы і іншыя працэсуальныя дакументы па просьбах членаў прафсаюза.

Напрыклад, старшынёй Пухавіцкага райкама прафсаюза была аказана прававая дапамога работніку Прадзвінскай сярэдняй школы. Выдадзена рэкамендацыя наймальніку, сабраны і перададзены адвакату неабходныя дакументы. У выніку разгляду справы ў судзе работнік быў адноўлены на працы.

Пры дапамозе Гродзенскага абкама прафсаюза быў адноўлены на працы работнік Гродзенскага абласнога кадраўскага вучылішча, і яму выплацілі 1326,89 рубля (сярдн заробок за час вымушанага прагону і кампенсацыя за нявыкарыстаны працоўны водпуск).

Пры дапамозе Мінскага гаркама прафсаюза работнік ясляў-сада № 546 горада Мінска па рашэнні суда быў адноўлены на працы, на яго карысць спяганы сярэдні заробак за час вымушанага прагону ў памеры 2032,16 рубля. Аналіз выканання заканадаўства аб працы паказвае, што найбольш тыповыя парушэнні адбываюцца пры звальненні работнікаў па ініцыятыве наймальнікаў; пры заключэнні, падаўжэнні і скасаванні кантрактаў; прымяненні мер дысцыплінарнага спягання; заключэнні калектывных дагавораў; аплаце і матэрыяльным стымуляваннем працы, узгадненні з прафсаюзам лакальных нарматывных прававых актаў; пры ўключэнні дадатковых мер матэрыяльнага стымулявання працы ў кантракты работнікаў.

Пры дапамозе Мінскага гаркама прафсаюза работнік ясляў-сада № 546 горада Мінска па рашэнні суда быў адноўлены на працы, на яго карысць спяганы сярэдні заробак за час вымушанага прагону ў памеры 2032,16 рубля. Аналіз выканання заканадаўства аб працы паказвае, што найбольш тыповыя парушэнні адбываюцца пры звальненні работнікаў па ініцыятыве наймальнікаў; пры заключэнні, падаўжэнні і скасаванні кантрактаў; прымяненні мер дысцыплінарнага спягання; заключэнні калектывных дагавораў; аплаце і матэрыяльным стымуляваннем працы, узгадненні з прафсаюзам лакальных нарматывных прававых актаў; пры ўключэнні дадатковых мер матэрыяльнага стымулявання працы ў кантракты работнікаў.

Дарагі прaeзд

— А якія пытанні хвалююць на сённяшні дзень студэнтаў?

— Прафсаюз адукацыі суправаджае студэнцкую моладзь з моманту яе наступлення ва ўніверсітэт і да атрымання першага рабочага месца. А педагогі застаюцца пад нашым крылом і далей. Моладзі прысвечаны цэлы раздзел у пагадненні паміж Міністэрствам адукацыі і галіновым прафсаюзам. Ён, як скаронка, папярэдняе штогод усё новымі і новымі нормамі. Студэнцкі прафсаюз — унікальная арганізацыя, якая дзейнічае ў інтарэсах студэнтаў і мае магчымасць гаварыць на роўных як з кіраўніцтвам універсітэта, так і са студэнтамі. А яго павышаныя павышаныя нарматывы ў рэгуляванні ў пагадненнях з установамі адукацыі. Фактычна ніводнае пытанне, якое датычыцца студэнтаў, не вырашаецца без ўліку меркавання студэнцкага прафкама. Яго прадстаўнікі ўваходзяць ва

— Сёлета прафсаюзны рух адзначае сваё 115-годдзе. І сярод мноства мерапрыемстваў, прысвечаных гэтай даце, мы плануем праводзіць прафсаюзныя ўрокі для старшакласнікаў. Маладыя людзі яшчэ са школы добра ведаюць пра дзейнасць маладзёжных грамадскіх арганізацый, пра БРСМ, але амаль нічога не ведаюць пра дзейнасць прафсаюзаў. Для маладога пакалення наша праца не зусім зразумелая, а значыць, і не зусім блізкая. Таму вельмі шмат залежыць ад таго, у якой форме ім будзе данесена карысная інфармацыя. Правядзненне прафсаюзных урокаў плануецца ў рамках інфармацыйна-адукацыйнага праекта «ШАГ» — «Школа актыўнага грамадзяніна», рэалізацыя якой пачалася з гэтага навучальнага года.

ўсе ўніверсітэцкія камісіі, дзейнасць якіх з’яўляецца пытанні арганізацыі вучэбна-выхавачага працэсу і стыпендыяльнага забеспячэння, сацыяльнай і жыллёва-бытавых пытанняў. Маніторынг работа пунктаў грамадскага харчавання, умовы пражывання студэнтаў. Прафкам удзельнічае ў распрацоўцы правілаў унутранага распарадку ў інтэрнатах, палажэнняў аб засяленні студэнтаў у інтэрнаты, у размеркаванні месцаў. Адлічэнне навучэнцаў — членаў галіновага прафсаюза ці прыцягненне іх да дысцыплінарнай адказнасці таксама не дапускаецца без узгаднення з прафкамам студэнтаў...

У ходзе апошняга сумеснага пасяджэння прэзідыума ЦК галіновага прафсаюза і калегіі Міністэрства адукацыі ўзімаліся пытанні стыпендыяльнага забеспячэння навучэнцаў. Па стане на 1 студзеня 2019 года памеры вучэбных стыпендыяў складалі: мінімальная — 55,79 рубля, максімальная — 106,88 рубля. У адносінах да бюджэту пражытковага мінімуму гэта выглядае наступным чынам: па мінімальнай стыпендыі — 26,5 %, максімальнай — 50,7 %.

Між іншым, у снежні 2018 года ў ходзе сустрэчы старшынёй Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі Міхаіла Орды з прафсаюзным актывам Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта студэнты прасілі актывізаваць пытанне частковай кампенсацыі ім кошту праезду ў грамадскім транспарце ў сувязі з тым, што кошт месячнага праезнага білета ў сталіцы на два віды каштуе 37,53 рубля, а на чатыры віды транспарту — 49,61 рубля. Мы перадалі іх пажаданні нашаму сацыяльнаму партнёру — Міністэрству адукацыі.

Па выніках пасяджэння была прынятая пастанова, у якой даручана адпаведным органам кіравання адукацыі, установам адукацыі ўзмацніць работу па аказанні матэрыяльнай дапамогі студэнтам і навучэнцам, якія маюць у гэтым патрэбу, па аплаце праезду ў грамадскім транспарце за кошт сродкаў стыпендыяльнага фонду студэнтаў, навучэнцаў устаноў прафесійна-тэхнічнай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі і пазабоджэтных сродкаў.

Гутарку вяла Надзея НІКАЛАЕВА.

